

Tiếp cận triệu chứng
NGŨA
trong thực hành Y học gia đình

TS BS Võ Thành Liêm

MỤC TIÊU

- Liệt kê 4 cơ chế bệnh sinh
- Chẩn đoán được 4 thể lâm sàng
- Lựa chọn được thuốc phù hợp theo thể bệnh

ĐỀ MỤC

- Tổng quan + cơ chế bệnh
- 4 bệnh cảnh lâm sàng
- Các tình huống ví dụ
- Điều trị

TỔNG QUAN

○ Ngứa :

- Cảm giác nóng của da
- Gây khó chịu = dị cảm da
- Mang tính chủ quan
- Mức độ nặng $><$ mức độ ngứa

○ Nguyên nhân:

- Bệnh của da
- Bệnh ngoài da

○ Chăm sóc y học gia đình

- Thường gặp trong ngoại trú
- Chẩn đoán rộng nhiều nguyên nhân

CƠ CHẾ BỆNH SINH

○ Cảm giác da:

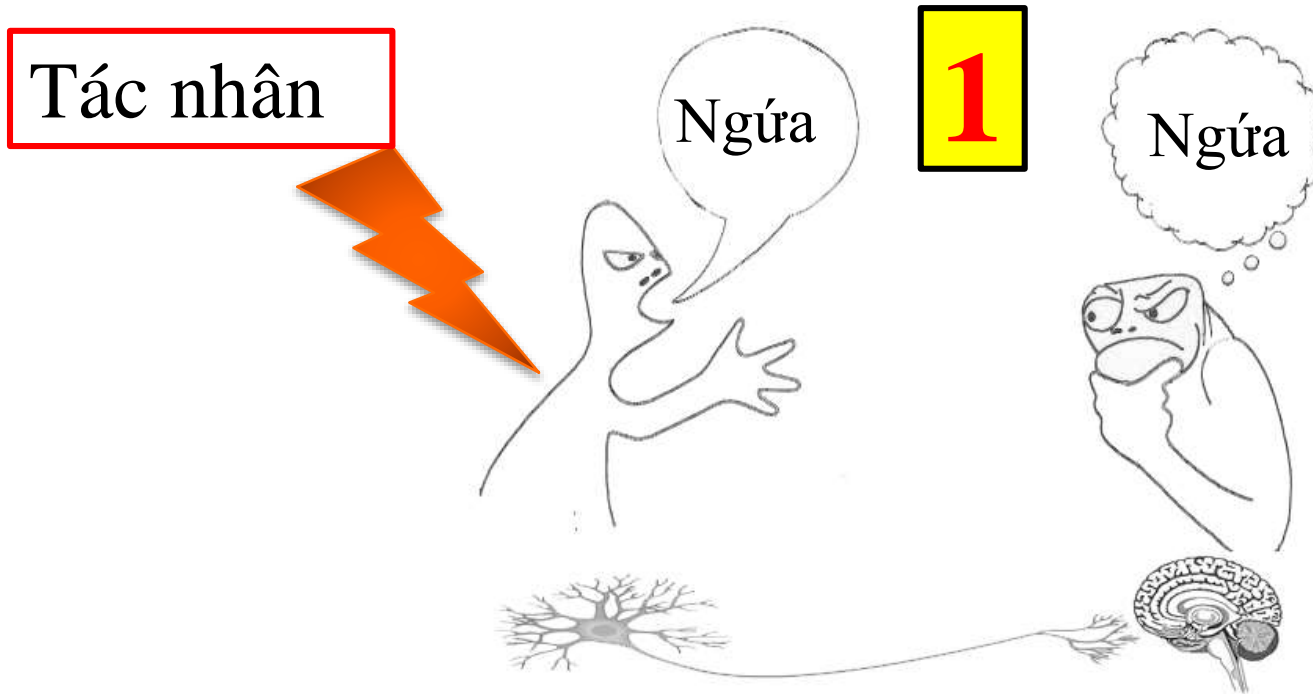
- Chạm, nóng, lạnh, ngứa, đau, nhột, rát, dị cảm...
- Cùng dẫn truyền dây thần kinh C
- Cùng thụ thể cảm ứng
- Kích thích yếu > ngứa, mạnh > đau

○ Yếu tố tham gia ngứa: nhiều cơ chế

- Histamine chỉ là 1 chất
- Điều trị tùy theo cơ chế

CƠ CHẾ BỆNH SINH

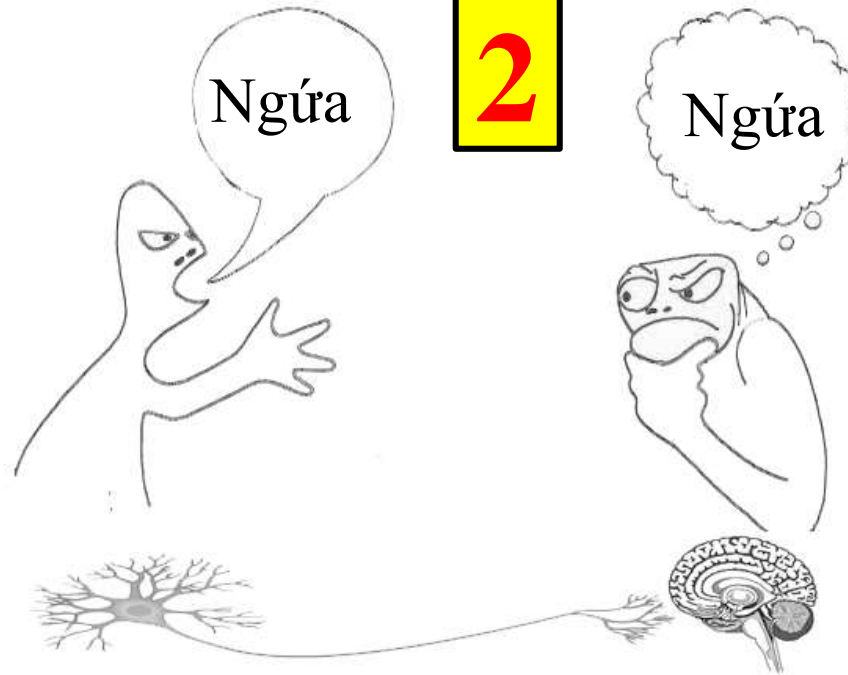
- Do kích thích thụ thể (pruritoceptive itch)
  - Chất kích thích lên thụ thể cảm giác
  - Chất dẫn truyền trung gian: histamine +....
  - Phối hợp: dầu chưng của histamin

CƠ CHẾ BỆNH SINH

2

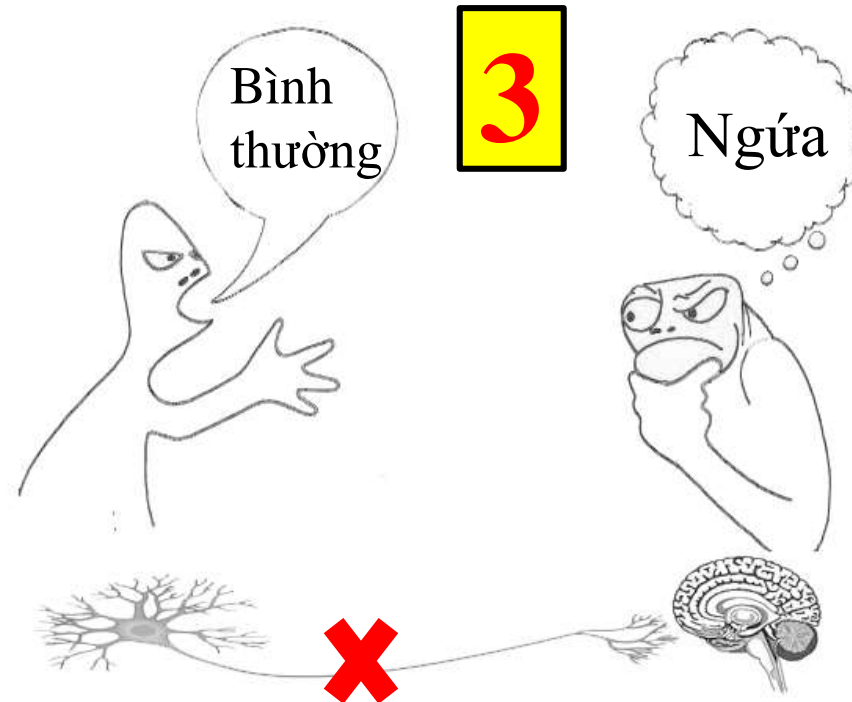
Nóng tính,
dễ kích
thích

- Do nhạy cảm thần kinh (neurogenic itch)
  - Giảm ngưỡng kích thích neuro
  - Độc chất thần kinh => phóng tín hiệu
  - Không có dấu chứng của histamin

CƠ CHẾ BỆNH SINH

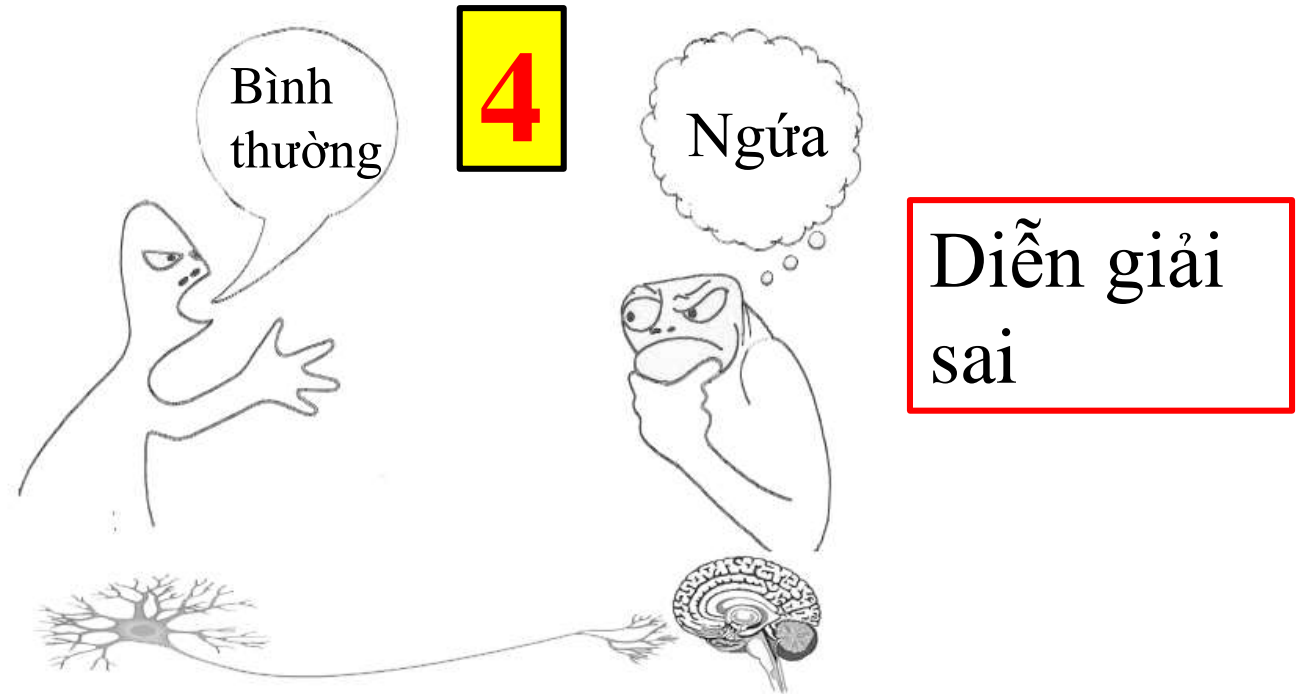

- Do bệnh thần kinh (neuropathic itch)
  - Tín hiệu bị truyền sai
  - Tổn thương thần kinh => dẫn truyền sai tín hiệu
  - Không có dấu chứng của histamin

CƠ CHẾ BỆNH SINH

- Do tâm lý – tâm thần (psychogenic itch)
  - Diễn giải sai thông tin = ảo giác xúc giác
  - Không có tác nhân kích thích
  - Không có dấu chứng của histamin

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

Cơ chế

1 - Do kích thích thụ thể

2 - Do nhạy cảm thần kinh

3 - Do bệnh thần kinh

4 - Do tâm lý – tâm thần

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

Cơ chế

1 - Do kích thích thụ thể

2 - Do nhạy cảm thần kinh

3 - Do bệnh thần kinh

4 - Do tâm lý – tâm thần

Thể lâm sàng

1 - Ngứa kèm sang thương ở da

2 - Ngứa do bệnh nội khoa, không sang thương da

3 - Ngứa do thần kinh – mạch máu (rối loạn thực thể)

4 - Ngứa do tâm thần (rối loạn chức năng)

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

Cơ chế

1 - Do kích thích thụ thể

Thể lâm sàng

1 - Ngứa kèm sang thương ở da

Vai trò Histamin

- ⇒ Biểu hiện tác dụng của histamine
- ⇒ Sang thương da phải có
- ⇒ Nguyên nhân = sang thương nguyên phát + ...
- ⇒ Lĩnh vực bệnh da liễu
- ⇒ Thuốc kháng histamine: hiệu quả

Bệnh sinh

---

1. Ngứa kèm sang thương ở da

- sang thương sần-bóng vẩy
- sang thương bóng nước
- Phản ứng dị ứng
- Thương tổn
- Nhiễm trùng
- Nguyên nhân môi trường
- Nguyên nhân khác

Bệnh sinh

---

1. Ngứa kèm sang thương ở da
  - sang thương sần-bong vẩy
    - Chàm da
    - Lichen phẳng
    - Viêm da tiết bã
    - Vẩy nến
    - Vẩy phấn hồng

CHÀM DA

Ngứa kèm sang thương da

LICHEN PHẪNG

Ngứa kèm sang thương da

VIÊM DA TIẾT BẢ

Ngứa kèm sang thương da

VÃY NÊN

Ngứa kèm sang thương da

VẤY PHẦN HỒNG

Ngứa kèm sang thương da

Bệnh sinh

---

1. Ngứa kèm sang thương ở da
  - sang thương bóng nước
    - Viêm da dạng herpes
    - Viêm da bóng nước

VIÊM DA DẠNG BÓNG NƯỚC

Ngứa kèm sang thương da

VIÊM DA BÓNG NƯỚC

Ngứa kèm sang thương da

Bệnh sinh

---

1. Ngứa kèm sang thương ở da
  - Phản ứng dị ứng
    - Viêm da tiếp xúc
    - Ban da dị ứng thuốc
    - Mề đay
    - Dị ứng với ánh sáng

VIÊM DA TIẾP XÚC

Ngứa kèm sưng thương da

MỀ ĐAY

Ngứa kèm sưng thương da

BAN DA DỊ ỨNG THUỐC

Ngứa kèm sang thương da

DI ỨNG ÁNH SÁNG

Ngứa kèm sang thương da

Bệnh sinh

---

1. Ngứa kèm sang thương ở da

- Thương tổn

- Vết cắn

- Giun

VẾT CẢN

Ngứa kèm sang thương da

VẾT CẢN

Ngứa kèm sang thương da

GIUN

Ngứa kèm sang thương da

Bệnh sinh

---

1. Ngứa kèm sang thương ở da
  - Nhiễm trùng
    - Vi khuẩn
    - Siêu vi
    - Nấm

VI KHUẨN

Ngứa kèm sang thương da

SIÊU VI

Ngứa kèm sang thương da

NẤM

Ngứa kèm sang thương da

Bệnh sinh

---

1. Ngứa kèm sang thương ở da
  - Do nguyên nhân môi trường
    - Bụi, phấn hoa, hóa chất
    - Phóng nắng
  - Nguyên nhân khác

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

Cơ chế

2 - Do nhạy cảm thần kinh

Thể lâm sàng

2 - Ngứa do bệnh nội khoa, không sang thương da

Tăng nhạy cảm
Không có Histamin

- ⇒ Da tốt, không sang thương da
- ⇒ Lan tỏa toàn thân: chỗ kín + chỗ hở
- ⇒ Bệnh nội khoa gợi ý
- ⇒ Thuốc kháng histamine: **KHÔNG** hiệu quả

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

2-Ngứa thứ phát do bệnh nội khoa, không sang thương da

- Da khô
- Rối loạn chuyển hóa, nội tiết
- Bướu tân sinh
- Ký sinh trùng
- Phản ứng thuốc
- Nguyên nhân khác

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

Cơ chế

Thể lâm sàng

3 -Do bệnh thần kinh

3-Ngứa do thần kinh – mạch máu (rối loạn thực thể)

4 -Do tâm lý – tâm thần (rối loạn chức năng)
Dẫn truyền tính hiệu sai
Không có Histamin

- ⇒ Phân bố theo thần kinh – mạch máu
- ⇒ Dấu chứng bệnh thần kinh – mạch máu
- ⇒ Sang thương da thứ phát
- ⇒ Thuốc kháng histamine: **KHÔNG** hiệu quả

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

3-Ngứa do thần kinh-mạch máu

- Ngứa = tê = dị cảm (tăng, giảm cảm giác)
- Dấu chứng thần kinh – mạch máu đi kèm

BỆNH CẢNH LÂM SÀNG

Cơ chế

4 -Do tâm lý – tâm thần

Thể lâm sàng

4 -Ngứa do tâm thần (rối loạn chức năng)

Chẩn đoán loại trừ

Dấu lo âu –trầm cảm – mất ngủ

⇒Sang thương thứ phát, tăng nặng

⇒Diện ngứa = vùng tay với đờ, gãi đờ: cẳng tay, mặt trong đùi, cẳng chân, bụng trước, lưng vùng xương bả vai, hông 2 bên, mông... đối xứng

⇒Thuốc hướng thần: đáp ứng nhanh

CÁC TÌNH HUỐNG LÂM SÀNG

Nam, 39 tuổi, ngứa về chiều

- Trong ngày bình thường, không ngứa
- Nổi đốm da toàn thân, ngứa sau khi tắm
- Cetirizine 10mg uống thấy đỡ
- Khám => Điều trị giun => không đỡ

CA LÂM
SÀNG 1

Nam, 24 tuổi, đến khám vì ngứa da

- Ngứa mặt – lưng trên: nhiều năm
- 2 tuần nay:
  - Ngứa 2 cánh tay 2h đêm về sáng
  - Các nơi khác: không ngứa

CA LÂM
SÀNG 2

Nữ, 52 tuổi, ngứa toàn thân

- Cứng tay, cứng chân, lưng, bụng, đùi,
- Ngứa cả ngày, tăng về đêm
- Vết gãi, thâm da, nhiễm trùng da nông
- Độc thân, buồn bán tạp hóa

CA LÂM
SÀNG 3

Nữ 56 tuổi,

- Ngứa châm chích, kéo dài >1 năm
- Nhiễm trùng 1 tháng, đắp thuốc
- Đảo sọc da

CA LÂM
SÀNG 4

ĐIỀU TRỊ

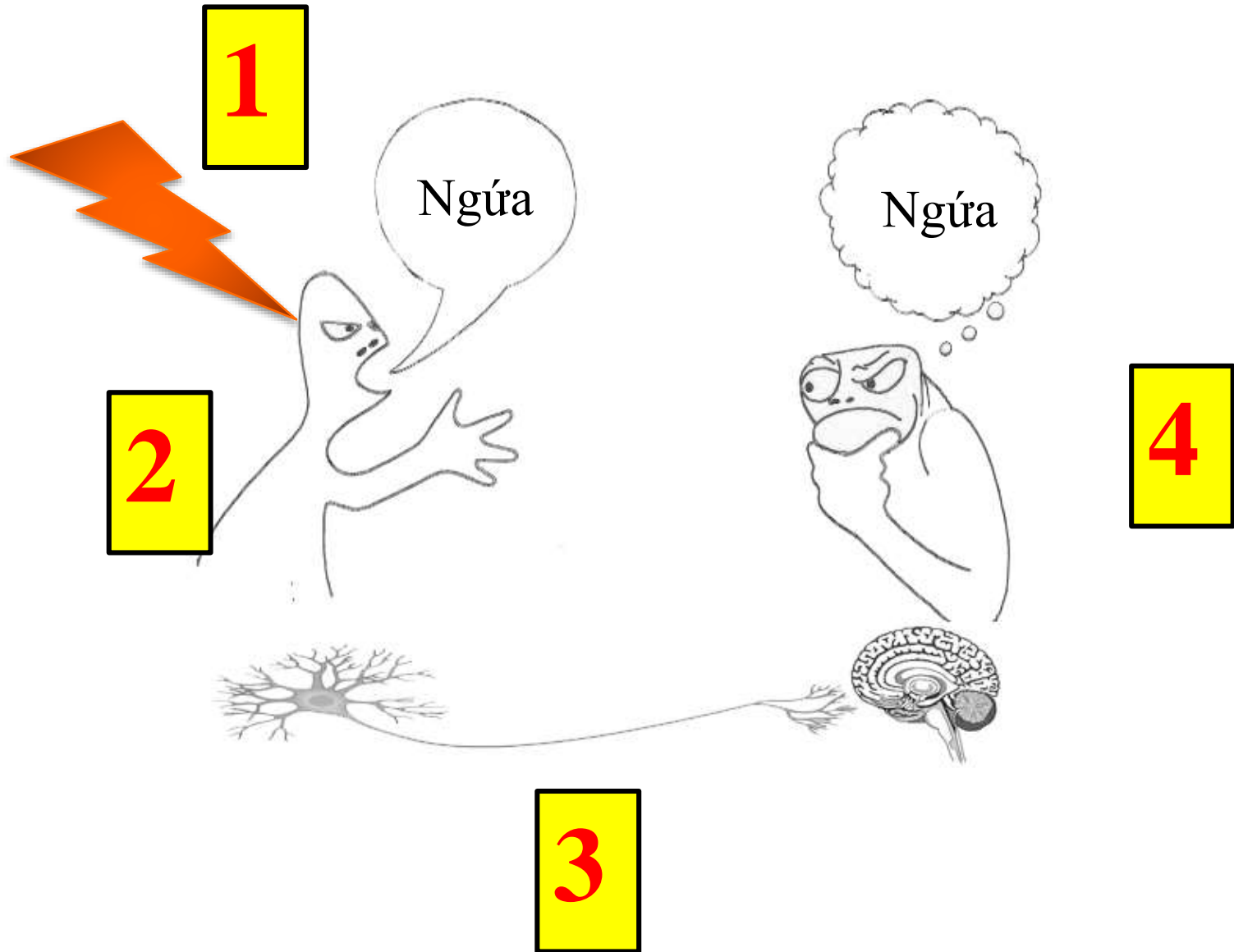
ĐIỀU TRỊ

- Phân loại bệnh cảnh lâm sàng
- Điều trị theo cơ chế
  - Nhóm 1: antihistamin
  - Nhóm 2,3: thần kinh
  - Nhóm 4: tâm thần
- Phối hợp nhiều phương pháp:
  - Không dùng thuốc
  - Giảm triệu chứng không đặc hiệu
  - Kháng histamine, kháng viêm
  - Hướng thần

CƠ CHẾ BỆNH SINH

ĐIỀU TRỊ

- Không dùng thuốc
  - Làm ẩm da: sữa tắm, ẩm không khí
  - Làm mát không khí
  - Hạn chế tiếp xúc bụi – phấn hoa..
  - Quần áo thoáng mát, mềm
  - Liệu pháp chống stress, thư giãn
  - Tránh dùng vật sắc nhọn gãi da, cắt móng tay

ĐIỀU TRỊ

- Giảm triệu chứng không đặc hiệu
  - Menthor
  - Camphor
  - Viên xông hơi
  - Lidocain, prilocaine
  - Capsaicin

ĐIỀU TRỊ

- Kháng histamine, kháng viêm
  - Kháng histamine nhóm 1
    - Ức chế thụ thể (receptor antagonist): Chlorpheniramine, Pheniramine, Fexofenadine, Loratadine
    - Kích thích đối vận histamine (inverse agonist): Cetirizine, Levocetirizine, Desloratadine
  - Corticoid thoa da:
    - Betamethazone, dexamethasone, clobethazone
    - Đặc thù cho viêm da, chàm da
  - Điều hòa miễn dịch
    - Montelukast, metrotrexate, cyclosporine, omalizumab
    - Đặc thù cho bệnh da tự miễn

ĐIỀU TRỊ

○ Hướng thần

● Chống động kinh:

- GABA: gabapentin, pregabalin

- An thần: diazepam, lorazepam, bromazepam

● Chống trầm cảm:

- SSRI: sertraline, paroxetine

- SNRI: venlafaxine

- 3 vòng: amitriptyline, imipramine

● Khác:

- Ginko biloba

**Cám ơn sự theo dõi
của quý đại biểu**

